

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ડાયરેક્ટર ઓફ એજ્યુકેશન, ઉત્તરાંચલ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

વેદ પ્રકાશ જોશી અને અન્ય

૧૫ જુલાઈ, ૨૦૦૫

[અરિજીત પસાયત અને એસ.એચ. કાપડિયા, ન્યાયામૂર્તિશ્રીઓ]

ન્યાયાલય અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧-કલમ ૧૪ અને ૧૫-
અવમાનના હુકમત-અમલીકરણ અને વ્યાપ-ઠરાવવામાં આવ્યું: અવમાનના
હુકમતનો ઉપયોગ કરતી અદાલતે જે પક્ષકાર પર નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં કસૂર
કર્યાનો આરોપ છે તેના તિરસ્કારપૂર્ણ આચરણ સાથે કામ લેવાનું હોય છે-તે
આદેશની શુદ્ધતા અથવા અન્ય બાબતો ચકાસવા માટે મૂળ આદેશની મર્યાદા
બહાર જઈ શકે નહીં અથવા વધારાના નિર્દેશો આપી શકે નહીં કે કોઈ નિર્દેશ રદ

કરી શકે નહીં—તે અવમાનના અરજી પર વિચાર કરતી વખતે પુનઃવિચારણા હકુમતનો ઉપયોગ કરવા સમાન ગણાશે જે અસ્વીકાર્ય અને અસમર્થનીય છે.

હાઇકોર્ટના સિંગલ જજે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને પગારની બાકી રકમ આપવા માટે નિર્દેશો જારી કર્યા હતા. નિર્દેશોનું પાલન ન થવા પર, પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ અવમાનના અરજી દાખલ કરી. અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે પગારની બાકી રકમ આપવા માટે કોઈ ચોક્કસ નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા ન હતા. જો કે, હાઇકોર્ટે અવમાનના અરજીનો નિકાલ કરતા ઠરાવ્યું કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ પગારની બાકી રકમ મેળવવા માટે હકદાર હતો. આથી, આ વર્તમાન અપીલ કરવામાં આવી છે.

અપીલ મંજૂર કરતા, અદાલતે

ઠરાવ્યું: અવમાનના હકુમતનો ઉપયોગ કરતી અદાલત મુખ્યત્વે એવા પક્ષકારના તિરસ્કારપૂર્ણ આચરણના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે જેના પર ચુકાદા અથવા આદેશમાં આપેલા નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં કસૂર કર્યાનો આરોપ છે. જો આદેશમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા કે અનિશ્ચિતતા ન હોય, તો સંબંધિત પક્ષકારે જો તેમના મતે તે આદેશ કાયદેસર રીતે ટકી શકે તેમ ન હોય તો ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવાનો હોય છે. આવા પ્રશ્ન માટે અનિવાર્યપણે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ રજૂઆત કરવાની રહે છે. અવમાનના હકુમતનો ઉપયોગ કરતી અદાલત, જે અદાલતે ચુકાદો કે આદેશ પસાર કર્યો હોય તેના દ્વારા જે રીતે કામ લેવામાં આવ્યું

ન હોય તેવી રીતે મૂળ કાર્યવાહીનો નિર્ણય લેવાની સત્તા પોતાની પાસે લઈ શકે નહીં. આદેશ સાચો હોય કે ખોટો, તેનું પાલન થવું જોઈએ. અદાલતના આદેશનો અનાદર કરવાથી પક્ષકાર અવમાનના માટે જવાબદાર ઠરે છે. અવમાનના માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે અદાલત તે આદેશની મર્યાદા બહાર જઈ શકે નહીં, જેના બિન-પાલનનો આરોપ છે. તે એવું ન કહી શકે કે શું ન કરવું જોઈએ અથવા શું કરવું જોઈતું હતું. તે આદેશની શુદ્ધતા અથવા અન્ય બાબતોની ચકાસણી કરી શકે નહીં અથવા વધારાના નિર્દેશ આપી શકે નહીં કે કોઈ નિર્દેશ રદ કરી શકે નહીં. તે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે પુનઃવિચારણા હકુમતનો ઉપયોગ કરવા સમાન ગણાશે. તે અસ્વીકાર્ય અને અસમર્થનીય હશે. આથી, હાઈકોર્ટનો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે. જો અપીલકર્તાને તે આદેશ અંગે કોઈ ફરિયાદ હોય કે જેમાં પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને પગાર ચૂકવવામાં આવશે નહીં પરંતુ તે ઈન્કીમેન્ટના લાભ માટે હકદાર રહેશે, તો તે કાયદામાં ઉપલબ્ધ એવા ઉપાય માટે યોગ્ય મંચનો સંપર્ક કરી શકે છે.

[૬૨૩-એ-એફ]

કે.જી. દેરાસરી અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય,
[૨૦૦૧] ૧૦ એસસીસી ૪૯૬ પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નંબર ૩૭૧૩/૨૦૦૫.

સી.એમ.ડબલ્યુ.પી. નંબર ૧૨૯/૧૯૯૪ માં સી.એમ.સી. અરજી નંબર ૩૭૯૭ માં અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૩/૦૨/૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

ઉત્તરાંચલ રાજ્ય વતી એડિશનલ એડવોકેટ જનરલ અવતાર સિંહ રાવત અને અપીલકર્તાઓ વતી જતિન્દર કુમાર ભાટિયા.

પ્રતિવાદી વતી ચતીશ મોહન અને ઈ.સી. વિદ્યા સાગર.

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના પ્રતિવાદી વતી શ્રીમતી શોભા દીક્ષિત, સંદીપ સિંહ અને તેમની સાથે સુશ્રી નિરંજના સિંહ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરીજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવેલ. લીવ મંજૂર.

ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં 'બંધારણ') ની કલમ ૨૧૫ સાથે વંચાતા ન્યાયાલય અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૧૪ અને ૧૫ હેઠળ દાખલ કરાયેલ અરજી પર વિચાર કરતી વખતે અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા ચોક્કસ નિર્દેશો આપતા પસાર કરાયેલા આદેશને આ અપીલમાં પડકારવામાં આવ્યો છે. આવી અરજીનો પાયો હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા રિટ પિટિશન નંબર ૧૨૯/૮૪ માં તારીખ ૧૬ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૭ ના આદેશ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોનું કથિત

બિન-પાલન હતું. વિવાદિત આદેશ દ્વારા વિદ્વાન સિંગલ જજે અવમાનના અરજીનો નિકાલ કરતી વખતે ચોક્કસ નિર્દેશો આપ્યા છે.

અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, અવમાનના અરજી પર વિચાર કરતી વખતે આવા નિર્દેશો આપી શકાય નહીં. સત્તાનો આવો ઉપયોગ કાયદામાં અધિકૃત નથી. હાઈકોર્ટ દ્વારા અરજીની સુનાવણી દરમિયાન, પ્રતિવાદી નંબર ૧ (હાઈકોર્ટ સમક્ષના અરજદાર) એ દલીલ કરી હતી કે રિટ પિટિશનમાં વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતા અરજદાર પગારની બાકી રકમ વગેરે માટે હકદાર હતા. અપીલકર્તા અને રાજ્યના પદાધિકારીઓ કે જેમને અવમાનના કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદી તરીકે જોડવામાં આવ્યા હતા, તેમણે એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે પગારની બાકી રકમ આપવા માટે કોઈ સકારાત્મક નિર્દેશ નહોતો અને તેથી, બિન-ચુકવણી એ અધિનિયમની કલમ ૧૨ મુજબ કાર્યવાહી કરવા માટે ઇશાદાપૂર્વકનું ઉદ્દેશન ગણાશે નહીં.

હાઈકોર્ટનો મત હતો કે પગારની બાકી રકમ માટે કોઈ સકારાત્મક નિર્દેશો જારી કરી શકાયા ન હોત. સક્ષમ સમિતિએ હજુ ચુ.પી. રેગ્યુલરાઈઝેશન ઓફ એડહોક એપોઈન્ટમેન્ટ્સ (ચુ.પી. પબ્લિક સર્વિસ કમિશનના કાર્યક્ષેત્ર બહારની જગ્યાઓ પર) રૂલ્સ, ૧૯૭૯ (ટૂંકમાં 'રૂલ્સ') હેઠળ નિયમિતકરણના પ્રશ્ન પર

વિચાર કરવાનો બાકી હતો. એવું ઠરાવવા માટે કેટલાક નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો કે એકવાર બરતરફીનો આદેશ રદ કરવામાં આવે, તો એવું માનવામાં આવે છે કે પદધારી સેવામાં ચાલુ રહ્યો હતો અને તે પગાર અને ભથ્થા માટે હકદાર ગણાશે જાણે કે સેવામાં કોઈ ખલેલ પડી ન હોય. એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કોઈ સત્તાધિકારી કાયદાની સ્થાપિત સ્થિતિની અવગણના કરીને કાર્ય કરે છે, ત્યારે આપું કૃત્ય અથવા ચૂક એ અવમાનના સમાન ગણાશે ભલે તે ઈરાદાપૂર્વકની આજ્ઞાભંગ ન હોય. અવમાનના અદાલત અમલીકરણ અદાલતની જેમ કાર્ય કરી શકે છે અને સત્તાધિકારીને સ્થાપિત કાયદા મુજબ કાર્યવાહી કરવા માટે મજબૂર કરવા વધુ નિર્દેશો જારી કરી શકે છે. તે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી નંબર ૧-અરજદાર તેની બરતરફીની તારીખથી સેવામાં પુનઃસ્થાપિત થયાની તારીખ સુધીના પગારની બાકી રકમ માટે હકદાર હતા. તે મુજબ અવમાનના અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે તે નિર્વિવાદ છે કે બાકી રકમ અંગે કોઈ ચોક્કસ નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો. હકીકતમાં, ઓફિસ ઓર્ડર નંબર એનઆઈ(લેક્ચરર) ચોજના/૧૬૯૩-૧/૮૩/૯૮-૯૯ તારીખ ૧૦/૦૮/૧૯૯૮ દ્વારા સ્પષ્ટપણે શરત રાખવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને વિતરિત સમયગાળા માટે પગાર ચૂકવવામાં

આવશે નહીં પરંતુ તે હંમેશા મુજબ અગાઉ મેળવેલા ઈન્કીમેન્ટના લાભ માટે હકદાર રહેશે.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ ના વિદ્વાન વકીલે સ્ખૂઆત કરી હતી કે હાઇકોર્ટે એ હકીકતની યોગ્ય રીતે નોંધ લીધી હતી કે બરતરફીનો આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, પાછલા વેતનની ચુકવણી એ સ્વાભાવિક પરિણામ છે. માત્ર એટલા માટે કે હાઇકોર્ટના અગાઉના આદેશમાં આ પાસા પર ચોક્કસપણે વિચાર કરવામાં આવ્યો ન હતો, તે તેને લાભો નકારવા માટેનું કારણ બની શકે નહીં.

અવમાનના માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે, અદાલત ખરેખર એ પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે કે અગાઉનો નિર્ણય જે આખરી બની ગયો છે તેનું પાલન થયું છે કે નહીં. અદાલત માટે અગાઉના નિર્ણયની શુદ્ધતા તપાસવી જેને પડકારવામાં આવ્યો નથી અને અગાઉના નિર્ણયમાં જે વલણ લેવામાં આવ્યું હતું તેનાથી અલગ વલણ અપનાવવું તે સ્વીકાર્ય નથી. કે.જી. દેરાસરી અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, [૨૦૦૧] ૧૦ એસસીસી ૪૯૬ માં સમાન મત લેવામાં આવ્યો હતો. અવમાનના હકુમતનો ઉપયોગ કરતી અદાલત મુખ્યત્વે એવા પક્ષકારના તિરસ્કારપૂર્ણ આચરણના પ્રશ્ન સાથે સંબંધિત છે જેના પર ચુકાદા અથવા આદેશમાં આપેલા નિર્દેશોનું પાલન કરવામાં કસૂર કર્યાનો આરોપ છે. જો આદેશમાં કોઈ અસ્પષ્ટતા કે અનિશ્ચિતતા ન હોય, તો સંબંધિત

પક્ષકારે જો તેમના મતે તે આદેશ કાયદેસર રીતે ટકી શકે તેમ ન હોય તો ઉચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવાનો હોય છે. આવા પ્રશ્ન માટે અનિવાર્યપણે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષ રજૂઆત કરવાની રહે છે. અવમાનના હુકમતનો ઉપયોગ કરતી અદાલત, જે અદાલતે ચુકાદો કે આદેશ પસાર કર્યો હોય તેના દ્વારા જે રીતે કામ લેવામાં આવ્યું ન હોય તેવી રીતે મૂળ કાર્યવાહીનો નિર્ણય લેવાની સત્તા પોતાની પાસે લઈ શકે નહીં. આદેશ સાચો હોય કે ખોટો, તેનું પાલન થવું જોઈએ. અદાલતના આદેશનો અનાદર કરવાથી પક્ષકાર અવમાનના માટે જવાબદાર ઠરે છે. અવમાનના માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે અદાલત તે આદેશની મર્યાદા બહાર જઈ શકે નહીં, જેના બિન-પાલનનો આરોપ છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, તે એવું ન કહી શકે કે શું ન કરવું જોઈએ અથવા શું કરવું જોઈતું હતું. તે આદેશની મર્યાદા બહાર જઈ શકે નહીં. તે આદેશની શુદ્ધતા અથવા અન્ય બાબતોની ચકાસણી કરી શકે નહીં અથવા વધારાના નિર્દેશ આપી શકે નહીં કે કોઈ નિર્દેશ રદ કરી શકે નહીં. તે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટેની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે પુનઃવિચારણા હુકમતનો ઉપયોગ કરવા સમાન ગણાશે. તે અસ્વીકાર્ય અને અસમર્થનીય હશે. તે બાબતને ધ્યાનમાં લેતા, હાઈકોર્ટનો આદેશ રદ કરવામાં આવે છે.

જ્યાં સુધી તેને પગારની બાકી રકમ નકારતા તારીખ ૧૦/૦૮/૧૯૯૮ ના આદેશનો પ્રશ્ન છે, જો અપીલકર્તાને તે બાબતે કોઈ ફરિયાદ હોય, તો તે

સલાહ આપવામાં આવે તો કાયદામાં ઉપલબ્ધ એવા ઉપાય માટે યોગ્ય મંચનો સંપર્ક કરી શકે છે.

ખર્ચ અંગેના કોઈ આદેશ વિના ઉપરની મર્યાદા સુધી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====